

Розглядаючи когнітивний підхід у викладанні мови як один із засобів гуманізації навчального процесу, погоджуємося з Л.Паламар, що “багато понять моралі, гуманних стосунків у суспільстві повинні бути введені у нові соціально-культурні контексти, які прийдуть до студентів з нашою допомогою при виконанні певних завдань, читанні текстів [5: 22]”. Переорієнтація методики викладання мови в аспекті когнітивного підходу кардинально змінює орієнтири в загальних психологічних і філософських підходах до підготовки майбутніх учителів. Завдяки такому аспектові у свідомості студентів формується установка не на формування в учнів лише суми знань, умінь і навичок, а на всебічний розвиток особистості учня, в першу чергу, мовної, його розумових і духовних здібностей як громадянина своєї держави, її будівника.

Тому для лекційних та практичних занять з сучасної української мови добираємо та вчимо студентів ефективно використовувати в майбутній педагогічній діяльності матеріали етнокультурологічного спрямування, які включають кращі зразки національної та світової культури і містять важливу морально-етичну інформацію. Ми також погоджуємося з Л.Паламар, що одним із найбільш ефективних у навчанні студентів мови та їх методичній підготовці є функціонально-комунікативний метод (від змісту до форми), який постійно застосовуємо в своїй педагогічній практиці.

Таким чином, основним твердженням, яке ми намагалися обґрунтувати у своєму дослідженні, є те, що когнітивний підхід у викладанні мови слугує основою для гуманізації начально-виховного процесу в початковій школі загалом і мовної освіти зокрема. Для реалізації когнітивної методики навчання початкового курсу рідної мови необхідна спеціально спрямована підготовка майбутніх учителів у стінах педагогічних вузів. Лінгвістичною основою такої підготовки може слугувати текст у всіх його жанрових різновидах, який має національно-культурну спрямованість і є джерелом духовного збагачення студентів, а найбільш доцільний метод навчання – функціонально-комунікативний.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М., 1996.
2. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К., 1994.
3. Концепція національного виховання // Освіта. – 1994.– 26 жовтня.
4. Кубрякова Е.С. Семантика в когнитивной лингвистике (о концепте контейнера и формах его объективации в языке) // Изв. РАН. Серия лит. И яз. – 1999. – Т. 58. – № 6.
5. Паламар Л.М. Функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості: Автореф. дис. доктора пед наук. – К., 1997.
6. Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання. Постанова Кабінету Міністрів України. – К., 2000.
7. Симоненко Т.В. Формування національно-мовної особистості на уроках української мови в 5-7 класах: Дис. ... канд. пед. наук. – Черкаси, 2000.
8. Шевченко М.В. Семантичний та текстотворчий потенціал лінгвокультурем в українському поетичному мовленні: Дис. ... канд. пед. наук. – К., 2002.

УДК 378

М.В. Осадча

КУЛЬТУРА ПОЧУТТІВ СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ВИХОВАННЯ ГУМАННОСТІ

У статті розкрито сутність культури почуттів студентів як частини структури гуманності, що у свою чергу є показником загальної культури, сприяючи розвитку високого рівня свідомості, формуванню моральних якостей і духовних потреб особистості.

Essence of culture of senses of students as parts of structure of humanism is exposed in the article, that in the turn is his general culture, and assists development of high level of consciousness, formed of moral qualities and spiritual necessities personalities.

У наш час зміст освіти є одним із головних положень у прийнятих документах, орієнтованих на європейську інтеграцію вищої школи. З точки зору педагогіки вищої школи новою якістю освіти є належний рівень не лише навчання, а й виховання, формування ступеня розвиненості особистості, яка навчається, її підготовленість до продовження навчання, самостійного життя, що й передбачає Болонський процес.

Ураховуючи актуальність та недостатній стан розробки зазначеної проблеми, основна мета статті полягає в аналізі сутності культури почуттів студентів вищих навчальних закладів як складової частини духовно-моральної культури гуманності.

Культурологічний підхід до вивчення історико-педагогічних явищ потребує, насамперед, їх аналізу як частин загальнолюдської культури. На всіх етапах історичного розвитку культура безпосередньо пов'язана з розвитком філософії, досягненнями в галузі природничих та гуманітарних наук, з суспільним прогресом. Запровадження християнства на Русі призвело до поширення серед народу християнського гуманізму, до зростання міри людяності в стосунках між індивідами. Тому культура поведінки тісно пов'язується з моральністю, а її виховання розглядається в тісному взаємозв'язку з розвитком духовного світу вихованця [4; 5].

Протягом всієї історії педагогічної думки проблема виховання культури студентів вищих навчальних закладів привертала увагу вчених-мислителів. Так, наприклад, відомі думки Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, І.Г. Песталоцці про культуру учня, його отриманими знаннями, вмінням спілкуватися. К.Д. Ушинський говорив про творчий характер діяльності, психологічну підготовку, дослідницької діяльності у виховній роботі. Питання культури молоді, що навчається, знайшли своє відображення в працях П.П. Блонського, О.В. Луначарського, С.Т. Шацького та ін. Значний інтерес представляє педагогічна спадщина А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, пов'язана з педагогічною культурою, його моральним і духовним змістом.

У зв'язку з актуалізацією соціально-культурних, духовно-моральних проблем і тенденцій розвитку суспільства питання педагогічної культури, певною мірою відображається у сучасних науково-педагогічних дослідженнях З.Ф. Абросимова, Б.Г. Ананьева, В.І. Безрукова, І.Д. Беха, Г.Ф. Белоусова, Є.Б. Гармаш, І.Ф. Ісаєва, Ю.М. Рябова, О.Я. Савченко, В.І. Шиянова, Д.С. Яковлева та ін. Спільною ідеєю цих робіт є переконання авторів щодо педагогічної культури як сукупності інтегрованих характеристик: гуманістична спрямованість особистості, здатність до творчої діяльності, висока соціальна відповідальність, методологічне і творче педагогічне мислення [4: 39].

Культура почуттів студента характеризує його з особистісної сторони, а також відбиває рівень розвитку знань, умінь, особистісних якостей, пов'язаних з його навчанням. Для визначення суті й змісту поняття «духовно-моральна культура студента», як правило, використовуються поняття "культура поведінки" і "гуманне мислення", що входить до структури гуманності, запропонованої А. Маслоу, який запропонував свій погляд на послідовність та цінність розташування людських потреб, обравши геометричну модель піраміди-трикутника, що звужується догори. Це означає, що кількість осіб, які зуміли самоактуалізуватися в суспільстві значно менша, ніж та, що задовольняється лише фізіологічними потребами [9: 145]. Така модель дозволяє проілюструвати співвідношення самоактуалізованих осіб, людей, які ще знаходяться в основі ієрархії піраміди. Потреби, згідно А.Маслоу, складають внутрішню природу кожної людини, але, незважаючи на їх слабкість та ту обставину, що їх можна викривити й подавити традиціями чи хибним вихованням, культура їх може тільки придушити, але не знищити. Теж саме можна сказати і про гуманність. Як доводять сучасні науковці В.Кувакін, Л. Нечипоренко, більшість гуманних якостей, таких як доброта, любов, терпимість з народження виражені дуже слабо,

але вони піддаються вихованню. Тему вродженої форми людяності розвиває у своїй теорії Ф.Шадріков[7]. Аналогічне стверджував відомий психолог Е.Фромм у роботі «Мистецтво любити». Тобто, досліджуючи культуру почуттів у структурі гуманності, можемо зазначити, що всі люди мають потенціал самоактуалізації, а тільки невеликий відсоток людей реалізує його (рис. 1).

Рис. 1. Структура гуманності А. Маслоу.

Культура гуманного мислення як важливого компонента структури гуманності детермінується глибиною знань про гуманність.

Аналіз робіт Б.Г. Ананьєва, І.Д. Беха, І.С. Кона, В.А. Семиченко, І.І. Чеснокової сприяло розумінню нами самосвідомості як процесу розуміння самого себе, ставлення до себе, уявлення про самого себе, формування образу "Я". У цих роботах виділяються три взаємозалежні сторони самосвідомості: саморозуміння, самоствавлення і саморегуляція.

Розглядаючи самосвідомість як компонент цілісної гуманності особистості, ми вважаємо, що цілеспрямований педагогічний вплив обумовлює розвиток самосвідомості студента. Самосвідомість дитини розглядається як "ядро" його особистості, що здійснює й організує мотиви, цінності, переконання, ідеали (Л.В. Кондрашова, Л.А. Савченко) [1; 3].

Таким чином, самосвідомість виступає не тільки як умова діяльності студента, але й основним регулятором, механізмом розвитку і саморозвитку в професійному середовищі. Тому наступним критерієм структури гуманності ми вважаємо "культуру гуманного мислення", що містить такі показники: сформованість рівня засвоєної й осмисленої системи духовних цінностей, моральних норм, вимог, орієнтирів. Цим обумовлюється включення третього критерію структури гуманності студента "культури поведінки", який представлено нами в таких показниках: повага (визнання гідності особистості, що полягає в рівності прав та уважному ставленні до переконань); делікатності (виявлення ввічливості, люб'язності, уваги, витриманості; тактовності (почуття міри, що підказує вірне розуміння явищ дійсності), терпимість, самокритичність, толерантність, увічливість, справедливість.

Важливим показником гуманності студента є рівень засвоєної й осмисленої ним системи духовних цінностей, моральних норм, що обумовлюється включенням третього критерію структури гуманності – «культури поведінки». Перші правила культури поведінки знаходимо у виховних системах Стародавньої Індії, Китаю. Зокрема, Конфуцій вважав, що головним у вихованні бездоганної поведінки дитячої особистості є дотримання звичаїв свого народу. Разом з цим, дитина має виховуватись у душі поміркованості, покірності, поваги до старших відповідно до віку і соціального становища. Давньогрецький мислитель Піфагор уважав, що діти з раннього віку мають вправлятися у пристойній поведінці. Щоб запобігти

розвитку людських вад, дитина не повинна зустрічатися з грубощами, сварками та ін. На думку Сократа, виховання культури поведінки дитини має ґрунтуватися на таких педагогічних принципах: відмова від примусу і насилля, визнання переконання найбільш дієвим виховним засобом. Удосконалення людиною своєї моральності, за його переконанням, є головною метою виховання. У працях Аристотеля головна увага приділяється загальній культурі людини, її моралі. Для розвитку добродетності він, подібно до Демокрита, радив використовувати систему вправ для формування гарних звичок [6].

Аналіз проблеми гуманності дозволив визначити не тільки теоретичні засади, а й умови послідовного цілеспрямованого педагогічного впливу на студентів. Розв'язанню цього завдання сприяють етичні засоби та методи впливу. Сучасна педагогічна наука містить значний арсенал виховних методів, ефективно використання яких дасть змогу вирішити ряд завдань. Тільки їх поєднання та вміле використання дозволить досягти високого рівня результату. Необхідні орієнтири для дослідження нашої проблеми надають висновки сучасного науковця І.М.Богданової. Серед провідних тенденцій вона визначає тенденцію збільшення гуманітарної складової шляхом уведення зорієнтованих навчальних дисциплін: культурології, психології, соціології, політології тощо, а серед державних стандартів освіти особливо виділяє процес надання фундаментальним і спеціальним дисциплінам гуманістичної спрямованості, виховання активної толерантної людини з високими духовними якостями [2: 104].

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє дійти до висновку, що культура почуттів як важливий фактор виховання гуманності студентів є частиною структури гуманності. Духовно-моральна культура студента – це складна інтегрована якість, яка об'єднує у собі високий рівень мотиваційно-ціннісного і морального ставлення до гуманної діяльності, етичну вихованість і рівень засвоєння морального досвіду і різних сторін духовного життя суспільства. Вона знаходить своє вираження в духовних потребах студента, прагненні до розширення сфери формування нових запитів, у моральних вчинках, адекватних засвоєним моральним нормам, принципам, духовним ідеалам.

Культура почуттів – це рівень духовного розвитку емоційної грамотності людини, її здатність до витонченого сприйняття світу через розуміння краси в природі, в людях, у здобутках творчості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Богданова І.М. Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики / Навч. посіб. / Південноукр. держ.пед.ун-т (Одеса). – Пальміра, 2005.–544 с.
3. Семиченко В. А. Психологія емоцій. – К.: Магістр S., 1999. – 193 с.
4. Бакштановский В. И. Элементы моральной культуры /Актуальные проблемы нравственного развития личности /Материалы региональной конференции. – Томск, 1975. – С. 39-46.
5. Бачинин В. А. Моральная культура личности: Автореф. дисс. ... канд. филос. наук. – М., 1980. – 22 с.
6. Волченко Л. Б. Гуманность, деликатность, вежливость и этикет: Ценности культуры и морали. – М.: МГУ, 1992. – 120 с.
7. Кондрашова Л. В. Савченко Л. А. Иммитационно-игровое обучение в высшей школе. Учебное пособие. – Кривой Рог: КГПУ, 2001. – 194 с.
8. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы /Пер. с англ. – М.: Смысл, 1999. – 425 с.